19.5.2021

Budjettiosasto
Kunta- ja aluehallinto-osasto

Kuntien peruspalveluiden valtionosuudet vuosien 2022-2025 julkisen talouden suunnitelmassa

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämistä koskeva hallituksen esitys (241/2020 vp) on annettu eduskunnalle 8.12.2020. Esityksen mukaan Suomeen muodostettaisiin 21 hyvinvointialuetta, joille siirrettäisiin nykyisin kuntien ja kuntayhtymien vastuulle kuuluva sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestäminen ja näiden kustannukset. Lisäksi Helsingin kaupunki vastaisi kaupunkina sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisestä. Voimaanpanolain, jolla hyvinvointialueet perustettaisiin, olisi tarkoitus tulla voimaan 1.7.2021. Järjestämistehtävät siirtyisivät hyvinvointialueille 1.1.2023.

Vuosia 2022-2025 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa on pyritty ottamaan huomioon uudistuksen keskeiset vaikutukset valtiontalouteen, tulevien hyvinvointialueiden talouteen sekä kuntatalouteen. On hyvä huomata, että uudistukseen liittyvät laskelmat ovat vielä alustavia ja ne tulevat tarkentumaan julkisen talouden suunnitelman 2023-2026 valmistelun yhteydessä.

Hyvinvointialueiden yleiskatteinen rahoitus on tämän hetkisen arvion mukaan yhteensä n. 21,1 mrd. euroa vuoden 2023 tasolla. Rahoitus sisältää kunnilta ja kuntayhtymiltä siirtyvien sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen tehtävien rahoituksen. Rahoitus muodostuu pääasiallisesti siirroista, jotka tehdään kuntien peruspalveluiden valtionosuuden (arviona n. 5,3 mrd. euroa) ja kuntien verotulomenetysten kompensaation (arviona n. 1,8 mrd. euroa) momenteilta sekä lisäyksestä, joka vastaa valtion tuloverojen sekä yhteisöveron tuoton kasvua uudistuksen veroperustemuutosten seurauksena. Rahoituksen siirto kuntien verotuloista on arviolta n. 13,4 mrd. euroa.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuuksissa on julkisen talouden suunnitelmassa huomioitu vuodesta 2023 lukien edellä kuvatun mukainen siirto hyvinvointialueille. Siirron suuruus määräytyy vuoden 2022 tietojen pohjalta.

Kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien mitoituksessa tulee vuodesta 2023 lukien huomioitavaksi se, että sote-tehtävät siirtyvät hyvinvointialueille, mikä on aiheuttanut haastetta erityisesti uusien ja laajenevien sote-tehtävien rahoituksen määrittämisessä valtionosuusmomentin mitoituksessa uudistuksen taitekohdassa. Laskentaoletuksena on ollut, että vuodesta 2023 lukien valtionosuuden laskennallisista kustannuksista 30 % kohdentuisi valtionosuusmomentille ja 70 % hyvinvointialueille. Viimeksi mainittua ei kuitenkaan suoranaisesti budjetoida hyvinvointialueiden momentilla, koska vuoden 2022 poikkileikkaustilanteen tasolla tehtävä sote-uudistuksen siirtolaskelma, joka perustuu kunnilta siirtyviin sote- ja pelastustoimen menoihin vuonna 2022, asettaa hyvinvointialueiden momentin lähtötason. Vuodesta 2023 lähtien toteutuvien uusien sote- ja pelastustoimen tehtävien nettokustannukset budjetoidaan 100 prosenttisina hyvinvointialueiden rahoitukseen.

Julkisen talouden suunnitelman 2022-2025 valmistelun loppuvaiheessa tarkistuslaskelmien myötä esiin nousi tarve tarkistaa tapaa, jolla laskenta- ja määräytymistekijöiden muutokset (kuten indeksikorotukset ja tehtävämuutokset) otetaan huomioon valtionosuusmomentilla sote-uudistuksen jälkeen vuodesta 2023 lukien. Oletettavasti valtionosuusmomentille tulisi tehdä 100% tarkistus laskenta- ja määräytymistekijöiden muutoksista (ml. hyvinvointialueille siirtyvät tehtävät) siten että vuoden 2022 tasolla laadittava siirtolaskelma varmistaisi 70/30 jaon kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien ja hyvinvointialueiden momenttien välillä. Muutos 30 prosentin kohdennuksesta 100 prosentin kohdennukseen tarkoittaisi sitä, että julkisen talouden suunnitelmassa 2022-2025 esitetty arvio kuntien peruspalvelujen valtionosuuksista olisi alimittainen (arviolta mahdollisesti n. 0,3 mrd. eurolla).

Kokonaisuudessa tulisi kuitenkin huomioida se, etteivät sote-tehtävien lisäykset ja laajennukset vahvistaisi edellä kuvatussa uudessa laskentatavassa kuntien valtionosuuksia vuodesta 2023 eteenpäin perusteettomasti tehtävän siirtyessä hyvinvointialueille (näin ollen alimittaisuus todennäköisesti olisi alempi).

Asia vaatii perusteellisen tarkastelun, jotta kokonaisuudessa rahoitusvastuut menevät oikein kuntatalouden ja valtiontalouden kannalta. Hyvinvointialueiden rahoitukseen ei nykytiedon valossa arvioida edellä kuvatun perusteella kohdentuvan muutostarpeita.

Edellä kuvatusta johtuen valtiovarainministeriö tulee käymään laskentatekniikan huolellisesti läpi valtionosuusmomentin osalta. Muutostarpeet huomioidaan tarvittaessa seuraavassa julkisen talouden suunnitelmassa 2023–2026.

On hyvä huomata, että julkisen talouden suunnitelma 2022-2025 antaa joka tapauksessa oikean kuvan kuntien peruspalveluiden valtionosuudesta vuodelle 2022 niin valtion kuin kuntien ensi vuoden talousarvion valmistelun tueksi.

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö Sami Yläoutinen

Osastopäällikkö, ylijohtaja Jani Pitkäniemi

Jakelu
Valtiovarainvaliokunta
Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Tiedoksi
Valtiovarainministeri Vanhanen
Kuntaministeri Paatero
Valtiosihteeri Aaltonen
Valtiosihteeri Aula
Erityisavustaja Salminen
Erityisavustaja Vanhanen
Valtiosihteeri kansliapäällikkönä Majanen
Alivaltiosihteeri Nerg
VM/Kunta- ja aluehallinto-osasto
VM/Budjettiosasto

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET
FINNISH GOVERNMENT

Asiakirjan sähköinen allekirjoitus
Elektronisk underskrift av dokument
Electronic signature of a document

Asia / Sak / Case:

VN/24238/2020

VM; Vuosia 2022-2025 koskevan julkisen talouden suunnitelman ja valtiontalouden kehyspäätöksen valmistelu

Asiakirja / Dokument / Document:

VN/24238/2020-VM-5

Valtiovarainministeriön muistio (VaV & StV) kuntien peruspalveluiden valtionosuudet vuosien 2022-2025 julkisen talouden

Allekirjoitukset / Underskrifter / Signatures:

Allekirjoittaja Undertecknare Signed by	Allekirjoituspäivämäärä Datum för underskrift Date of signature	Varmenteen myöntäjä Certifikatutfärdare Certificate issued by
Yläoutinen Sami 91239847V	2021-05-19T10:44:39	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Organisational Certificates - G3\ OK
Pitkäniemi Jani 91154340K	2021-05-19T10:42:50	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Qualified Certificates - G2\ OK

Sähköinen varmennetieto / Elektronisk certifikatuppgift / Electronic certificate information:

b43c5ebff6f02206dc04429ad54362abecc16579b323118a87e3095538d4aa02